

Πανεπιστήμιο Πατρών
Τμήμα Φιλολογίας
Ειδίκευση Γλωσσολογίας

&

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο
Κύπρου
Τμήμα Επιστημών Αγωγής

Ρευστός ρατσισμός & συγκρουσιακές γλωσσικές κληρονομίες

Ημερίδα στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος

Παρασκευή 12 Απριλίου 2024
12:15 – 17:30
Εργαστήριο Τμήματος Φιλολογίας
και υβριδικά

Πρόγραμμα Ημερίδας

12:15- 13:15	Κ. Χαραλάμπους, <i>Αναπληρώτρια Καθηγήτρια</i>	Γλωσσική εκπαίδευση και «συγκρουσιακή γλωσσική κληρονομιά»
13:15- 13:45	Κ. Τζωρτζάτου, <i>Μεταδιδακτορική ερευνήτρια TRACE</i> Α. Αρχάκης, <i>Καθηγητής – Επιστημονικός Υπεύθυνος TRACE</i>	Μια αναστοχαστική διερεύνηση του ρατσισμού σε αντιρατσιστικά κείμενα
13:45- 14:15	Διάλειμμα	
14:15- 14:45	Μ. Λυμπέρη, <i>Υποψήφια διδασκίσσα – Υπότροφη Ιδρύματος Μεντζελόπουλος</i>	(Μη) αναπαράσταση μεταναστών/τριών σε μιντιακά κείμενα: Ορατότητα του/της Άλλου/ης και “παράπλευρες απώλειες”
14:45- 15:15	Ν. Παναγάκη, <i>Υποψήφια διδασκίσσα – Υπότροφη ΕΛΙΔΕΚ</i>	Ο ανθρωπιστικός λόγος σε μαθητικά κείμενα: Μια ανάλυση στο πλαίσιο των Κριτικών Σπουδών Λόγου
15:15- 15:45	Σ. Κουφού, <i>Υποψήφια διδασκίσσα – Εκπαιδευτικός</i>	Η κατασκευή τεχνικού επιπέδου ύφους στα διαφημιστικά κείμενα με χρήση στοιχείων «διπλής γλώσσας»: Κριτική ανάλυση διαφημιστικού λόγου
15:45- 16:00	Διάλειμμα	
16:00- 16:30	Ει. Σκούρα, <i>Υποψήφια διδασκίσσα – Υπότροφη ΕΛΙΔΕΚ</i>	Η κανονικοποίηση του ρατσιστικού λόγου μέσα από δημόσιες αφηγήσεις μετανάστευσης
16:30- 17:00	Ν. Μαυρίδη, <i>Απόφοιτη Τμήματος Φιλολογίας</i>	Διδάσκοντας τα Ελληνικά ως δεύτερη/ξένη γλώσσα: Η περίπτωση της Κίνησης Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/τριών
17:00- 17:30	Συζήτηση	

Περίληψεις

Γλωσσική εκπαίδευση και «συγκρουσιακή γλωσσική κληρονομιά» *Κωνσταντίνα Χαραλάμπους, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Στην παρουσίασή μου θα επανεξετάσω την πολυσυζητημένη σχέση μεταξύ γλώσσας και πολιτισμικής κληρονομιάς, φέρνοντας στο προσκήνιο διεργασίες και εμπειρίες (αν)ασφάλειας και σύγκρουσης. Αντλώντας από την ευρύτερη περιοχή των Critical Heritage Studies όπου υπάρχει αρκετή βιβλιογραφία σχετικά με τη διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς σε μετασυγκρουσιακές κοινωνίες, χρησιμοποιώ την έννοια της «συγκρουσιακής γλωσσικής κληρονομιάς», για να δω διαφορετικές εννοιολογήσεις, οικειοποιήσεις και αποποιήσεις της γλώσσας ως «κληρονομιά» σε περιπτώσεις όπου μια γλώσσα συνδέεται με μια αντικρουόμενες ιδεολογίες, (αν)ασφάλεια, και συχνά στιγματισμένες ταυτότητες. Για να αναδείξω τα ζητήματα αυτά, θα εστιάσω στην διδασκαλία και εκμάθηση της Τουρκικής σε ελληνοκυπριακά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, όπου η γλώσσα-στόχος αποτελεί μέρος μιας μακράς ιστορίας συγκρούσεων. Η συζήτηση αυτών των γλωσσικών τάξεων αποκαλύπτει τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η γλωσσική εκπαίδευση σε ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες διαχείρισης μιας σύγκρουσης.

Μια αναστοχαστική διερεύνηση του ρατσισμού σε αντιρατσιστικά κείμενα *Κυριακούλα Τζωρτζάτου¹, Αργύρης Αρχάκης¹, Ράνια Καραχάλιου² & Βάσια Τσάμη¹, Πανεπιστήμιο Πατρών¹ & Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων²*

Στην παρούσα μελέτη στοχεύουμε στον αναστοχαστικό εντοπισμό ρατσιστικών αντιλήψεων για μεταναστευτικούς/προσφυγικούς πληθυσμούς σε αντιρατσιστικά κείμενα. Για την επίτευξη της *αναστοχαστικότητας* (reflexivity), δηλαδή της πρακτικής του να καθιστούμε συνειδητές και σαφείς τις πεποιθήσεις μας (Alejandro 2021: 152), αξιοποιούμε το μοντέλο της *αναστοχαστικής ανάλυσης λόγου* (reflexive discourse analysis, βλ. Alejandro 2021). Το μοντέλο περιλαμβάνει τρία συστατικά στοιχεία: 1) την *‘πυξίδα λόγου’* (‘compass discourse’) η οποία αφορά ένα κοινωνιο-πολιτικό ζήτημα που επιδιώκουμε να αντιμετωπίσουμε και λειτουργεί ως ένα εμπειρικό μέτρο σύγκρισης για να εκτιμήσουμε αν τα νοήματα της γλωσσικής μας χρήσης είναι συνεπή προς τους επιδιωκόμενους κοινωνιο-πολιτικούς μας στόχους, 2) την *ανάλυση λόγου* (discourse analysis) και 3) την *επανακοινωνικοποίηση* του ατόμου (self-resocialisation) όπου συνειδητοποιούμε τα νοήματα της γλωσσικής μας χρήσης και προβληματιζόμαστε γύρω από την οπτική της κοινωνικής πραγματικότητας που αυτά (ανα)παράγουν, ώστε να γνωρίσουμε νέους τρόπους θέασης και συμμετοχής σε αυτήν.

Στο πλαίσιο αυτό, ορίζουμε ως πυξίδα της μελέτης μας τον *ρατσιστικό λόγο*. Για να προσδιορίσουμε πιο συγκεκριμένα την πυξίδα, χρησιμοποιούμε την *εργαλειοθήκη TRACE*, δηλαδή ένα σύνολο 5 ερωτήσεων καθεμιά από τις οποίες βοηθά να αποκαλυφθεί μια πτυχή του ρατσιστικού λόγου (βλ. Τζωρτζάτου κ.ά. 2023). Αναδεικνύοντας, μέσω της ανάλυσης, τις αναντιστοιχίες ανάμεσα στις ρατσιστικές γλωσσικές χρήσεις και στους επιδιωκόμενους αντιρατσιστικούς στόχους των κειμένων, επιχειρούμε την επανακοινωνικοποίηση του ατόμου, δηλαδή την αποδέσμευση του/της αναγνώστη/τριας από τους ηγεμονικούς λόγους.

Βιβλιογραφία

Alejandro, A. 2021. Reflexive discourse analysis: A methodology for the practice of reflexivity. *European Journal of International Relations* 27(1), 150-174.

Τζωρτζάτου, Κ., Ρ. Καραχάλιου, Β. Τσάμη & Α. Αρχάκης. 2023. Διαμορφώνοντας την ψηφιακή βάση δεδομένων Wiki-TRACE: Μια εργαλειοθήκη ανίχνευσης ρατσισμού βασισμένη σε ένα σώμα αντιρατσιστικών κειμένων. Στο Α. Αρχάκης, Ρ. Καραχάλιου & Β. Τσάκωνα (επιμ.), *Ιχνηλατώντας τη διείδυση του ρατσισμού στον αντιρατσιστικό λόγο: Μελέτες για τον ρευστό ρατσισμό*, 127-163. Αθήνα: Πεδίο.

(Μη) αναπαράσταση μεταναστών/τριών σε μιντιακά κείμενα: Ορατότητα του/της Άλλου/ης και “παράπλευρες απώλειες”

Μαρία Λυμπέρη, Πανεπιστήμιο Πατρών

Στην παρουσίαση εξετάζεται κατά πόσο μιντιακά κείμενα που υποστηρίζουν ρητά τους/τις μετανάστες/τριες και την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα, μπορεί να απηχούν ή να μετασχηματίζουν ρατσιστικούς λόγους. Ο βασικός ισχυρισμός είναι ότι τα κείμενα που θα μελετηθούν, αναπαριστούν συστηματικά και καθιστούν ορατό/ή έναν/μια ‘ανεκτό/ή Άλλο/η’, σε αντίθεση με έναν/μια ‘απροσδιόριστο/η’ και ‘απειλητικό/ή Άλλο/η’, ο/η οποίος/α σε μεγάλο βαθμό ελαχιστοποιείται –στερείται προσώπου, ονόματος και δράσης– και μένει στα όρια της ορατότητας. Αυτή η διαδικασία επιχειρείται να αποδομηθεί μέσα στο περικείμενο δύο θεωρητικών υποθέσεων: α) ότι οι σύγχρονοι δυτικοί λόγοι της *ανοχής* (Brown 2006, 2008) βρίσκονται σε μια –υπό διερεύνηση– οριακότητα με έναν *ρευστό φόβο* (Bauman 2006), αποτυγχάνοντας να αναγνωρίσουν τους/τις μετανάστες/τριες εκτός του ρατσιστικού στερεοτύπου του/της ‘Άλλου/ης ως απειλής’, και β) ότι το παραπάνω φαίνεται να πραγματοποιείται στις σιωπές και τα κενά αυτών των λόγων. Θα παρατεθεί μια γλωσσολογική/σημειωτική ανάλυση των υπό μελέτη κειμένων βασισμένη στα εργαλεία που προτείνει ο van Leeuwen (2008), ενώ προτείνεται ένα σχετικό εννοιολογικό πλαίσιο για τη μελέτη και ανάλυση της (μη) αναπαράστασης, βασισμένο στις έννοιες της (α)ορατότητας (Butler 1997, 2004) και της *απόρριψης* (abjection, Kristeva 1982, Butler 1993). Τα ερμηνευτικά αυτά εργαλεία επιχειρούν να πλαισιώσουν περεταίρω πώς η (μη) αναπαράσταση των μεταναστών/τριών μπορεί να κανονικοποιεί ως *παράπλευρες* (Bauman 2011) τις απώλειες συγκεκριμένων κοινωνικών υποστάσεων τους που θα μπορούσαν να εκληφθούν ως απειλητικές από τα εθνικά/πλειονοτικά ακροατήρια.

Βιβλιογραφία

Bauman, Z. 2006. *Liquid Fear*. Cambridge: Polity Press.

Bauman, Z. 2011. *Collateral Damage: Social Inequalities in a Global Age*. Cambridge, Malden: Polity Press.

Brown, W. 2006. *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton: Princeton University Press.

Brown, W. 2008. “Tolerance as/in Civilizational Discourse.” In M. S. Williams & J. Waldron (eds.), *Toleration and its limits*. New York: NYU Press, 408-442.

Butler, J. 1993. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of “Sex”*. New York: Routledge.

- Butler, J. 1997. *Excitable Speech: A Politics of the Performative*. New York: Routledge.
- Butler, J. 2004. *Undoing Gender*. New York: Routledge.
- Kristeva, J. 1982. *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. Translated by Leon S. Roudiez. New York: Columbia University Press.
- van Leeuwen, T. 2008. *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. New York: Oxford University Press.

Ο ανθρωπιστικός λόγος σε μαθητικά κείμενα: Μια ανάλυση στο πλαίσιο των Κριτικών Σπουδών Λόγου

Νικολέττα Παναγάκη, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παγκόσμια πληθυσμιακή κινητικότητα λόγω πολεμικών συγκρούσεων και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχει συμβάλει την τελευταία δεκαετία στην αύξηση των αφίξεων ατόμων προσφυγικής προέλευσης, μεταξύ άλλων χωρών, και στην Ελλάδα. Σε τέτοιες συνθήκες συχνά αυξάνονται οι φωνές που υπερασπίζονται τις μειονοτικές ομάδες και επιδιώκουν τη φιλοξενία τους στη χώρα υποδοχής. Με αυτόν τον τρόπο, αναδύεται, ανάμεσα σε άλλους λόγους (discourses), ο *ανθρωπιστικός λόγος* (humanitarian discourse), ο οποίος προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες σε μια φιλανθρωπική και πατερναλιστική βάση που εξυπηρετεί τελικά τα προνόμια των πλειονοτικών (Chouliaraki, 2013, Τρουμπέτα 2012).

Η παρούσα εισήγηση στοχεύει στη διερεύνηση των τοποθετήσεων των μαθητών/τριών Ε' και ΣΤ' Δημοτικού απέναντι στους/στις πρόσφυγες/ισσες. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζω αν και με ποιους τρόπους οι πλειονοτικοί/ές και μετανάστες/τριες μαθητές/τριες του δείγματος προωθούν τον ανθρωπιστικό λόγο όταν αναφέρονται στους/στις πρόσφυγες/ισσες.

Η έρευνά μου εντάσσεται στο πλαίσιο των *Κριτικών Σπουδών Λόγου* (Critical Discourse Studies), ένα πεδίο σπουδών που μελετά τον τρόπο με τον οποίο η κατάχρηση της εξουσίας, η κοινωνική κυριαρχία και η ανισότητα αναπαράγονται ή αμφισβητούνται μέσω διαφόρων κειμένων σε κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα (van Dijk 2001, 2008). Ειδικότερα, αξιοποιώντας τη *Λογοϊστορική Προσέγγιση* (Discourse-Historical Approach), επιχειρώ να εντοπίσω στα κείμενα των μαθητών/τριών τις *στρατηγικές λόγου* (discursive strategies, Reisigl & Wodak 2001), δηλαδή το σύνολο των πρακτικών που υιοθετούνται για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου γλωσσικού, κοινωνικού ή πολιτικού στόχου (Wodak 2011: 62-63). Στην προκειμένη περίπτωση, αναζητώ τις στρατηγικές λόγου που αξιοποιούν οι πλειονοτικοί/ές και οι μετανάστες/τριες μαθητές/τριες για να προωθήσουν τον ανθρωπιστικό λόγο αναφορικά με τους/τις πρόσφυγες/ισσες.

Μέσα από την ανάλυση διαπίστωση ότι οι μαθητές/τριες, τόσο οι πλειονοτικοί/ές όσο και οι μετανάστες/τριες, συχνά υπερασπίζονται τους/τις πρόσφυγες/ισσες και τα δικαιώματά τους με υποκριτικό τρόπο, διαιωνίζοντας στερεότυπα και φυσικοποιώντας τη θυματοποίησή τους. Αναπαράγουν, έτσι, έναν ανθρωπιστικό λόγο, ο οποίος θεωρώ ότι εντάσσεται στο φάσμα του *ρευστού ρατσισμού* (liquid racism) που υπόρρητα και συγκαλυμμένα προωθεί ανισότητες και στερεότυπα για τις μειονοτικές ομάδες (βλ. Αρχάκης κ.ά. 2023).

Βιβλιογραφία

- Αρχάκης, Α., Ρ. Καραχάλιου & Β. Τσάκωνα. 2023 (επιμ.). *Ιχνιλατώντας τη διείσδυση του ρατσισμού στον αντιρατσιστικό λόγο: Μελέτες για τον ρευστό ρατσισμό*. Αθήνα: Πεδίο.
- Chouliaraki, L. 2013. *The ironic spectator. Solidarity in the age of post-humanitarianism*. Cambridge: Polity Press.
- Reisigl, M., & R. Wodak. 2001. *Discourse and Discrimination. Rhetoric of Racism and Antisemitism*. London: Routledge.
- Τρουμπέτα, Σ. 2012. Πρόσφυγες και φιλανθρωπικός ανθρωπισμός: Ο προσδιορισμός του προσφυγικού υποκειμένου μεταξύ προστασίας, καταστολής και σωματοποίησης. Στο Σ. Τρουμπέτα (επιμ.), *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα: Διαβάσεις και μελέτες συνόρων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 185-214.
- van Dijk, T. A. 2001. Critical discourse analysis. In Schifffrin, D., D. Tannen & H. E. Hamilton (eds.), *The Handbook of Discourse Analysis*. London: Blackwell, 352-371.
- van Dijk, T. A. 2008. *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wodak, R. 2011. "Us" and "them": inclusion and exclusion – discrimination via discourse. In G. Delanty, R. Wodak & P. Jones (eds.), *Identity, belonging and migration*. Liverpool: Liverpool University Press, 54-77.

Η κατασκευή τεχνικού επιπέδου ύφους στα διαφημιστικά κείμενα με χρήση στοιχείων «διπλής γλώσσας»: Κριτική ανάλυση διαφημιστικού λόγου

Σοφία Κουφού, Πανεπιστήμιο Πατρών

Πολλές έρευνες συμφωνούν πως η χρήση του *επιπέδου ύφους (register)* στις επικοινωνιακές περιστάσεις (βλ. Halliday & Martin, 2004) δεν είναι αθώα ούτε ουδέτερη, καθώς δημιουργεί πεδία αντιπαράθεσης και επιστρατεύει γλωσσικές στρατηγικές με σκοπό την ιεράρχηση και την κυριαρχία (Silverstein, 1992· Silverstein, 1996· Gal et al., 2015· Gal, 2018). Σε παγκόσμια κλίμακα, η ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας ενίσχυσε τη δύναμη και την απήχηση του τεχνικού λόγου σαν του μόνου ορθού και τεκμηριωμένου. Ωστόσο, η επικράτηση αυτή δεν έμεινε μόνο στο επιστημονικό πεδίο. Στοιχεία και χαρακτηριστικά του τεχνικού ύφους χρησιμοποιήθηκαν σε άλλα πλαίσια, όπως σε γραφειοκρατικά, πολιτικά, εμπορικά, νομικά κ.λπ. προκειμένου να επιτευχθεί, μέσω του γοήτρου του τεχνικού λόγου, η ισχύς και η νομιμοποίηση των εκάστοτε συμφερόντων (Halliday & Martin, 2004). Σύμφωνα με τον Lemke (1990:435-460), η χρήση τεχνικού επιπέδου ύφους σε περιστάσεις λόγου όπου υπάρχουν εμπορικές, γραφειοκρατικές ή πολιτικές σκοπιμότητες κατασκευάζει το τεχνοκρατικό επίπεδο ύφους. Στις συγκεκριμένες περιστάσεις, το επίπεδο ύφους δανείζεται χαρακτηριστικά τεχνικού λόγου προκειμένου να εξυπηρετήσει συμφέροντα κυρίαρχων ομάδων, μεγιστοποιώντας την απόσταση ανάμεσα στον συγγραφέα και τον αναγνώστη, δημιουργώντας την εντύπωση του «ορθού και αντικειμενικού», από-προσωποποιώντας τον λόγο και αναπαριστώντας μία κατάσταση ως μη αμφισβητήσιμη και παγιωμένη.

Στην τρέχουσα ερευνητική διατριβή υποστηρίζω ότι η χρήση στοιχείων «διπλής γλώσσας» (*doublespeak*) (βλ. Ξυδόπουλος, 2019: 270· 2005:775· 2008· Lutz, 1989:1· 1996:4) στα διαφημιστικά κείμενα κατασκευάζει ένα επίπεδο ύφους που αντλεί στοιχεία από τον επιστημονικό λόγο και

προσομοιάζει με τον τεχνοκρατικό, αφού η χρήση τεχνικών λεξιλογικών και μορφοσυντακτικών δομών δημιουργεί την αίσθηση πως τα προϊόντα βασίζονται σε επιστημονικά θεμελιωμένα τεκμήρια και θα επιφέρουν τα υποσχόμενα επιθυμητά αποτελέσματα ενώ ο κεκαλυμμένος βαθμός τροπικότητας στις συντακτικές δομές εξασφαλίζει την αποποίηση ευθυνών στις εταιρείες παραγωγής των προϊόντων. Παράλληλα, η χρήση αυτού του επιπέδου ύφους στη διαφήμιση συμβάλλει στην αναπαραγωγή ανισοτήτων και φυσικοποιημένων προτύπων που καθοδηγούνται από ελεγκτικές δομές και θεσμούς εξουσίας (βλ. Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011).

Το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο της διατριβής, που επιτρέπει την ανάδειξη υπόρρητων ανισοτήτων και φυσικοποιημένων προτύπων στα διαφημιστικά κείμενα, είναι το πλαίσιο της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (εφεξής ΚΑΛ). Σύμφωνα με τον van Dijk (1998·2001), μέσω της ΚΑΛ γίνεται η σύνδεση (α) του *μικρο-επιπέδου (micro-level)* που αφορά τις γλωσσικές επιλογές και (β) του *μακρο-επιπέδου (macro-level)*, που αφορά τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες/οπτικές, τα φυσικοποιημένα πρότυπα και τις νομιμοποιημένες σχέσεις ανισότητας σε μια κοινωνία που υπαγορεύονται από τον *κυρίαρχο λόγο* (βλ. Αρχάκης, 2020). Ο όρος *λόγος (discourse)* χρησιμοποιείται για να δείξει τον ενιαίο και συνοχικό τρόπο αναπαράστασης της πραγματικότητας υπό συγκεκριμένη οπτική γωνία (Fairclough, 1992· 2003). Κατά συνέπεια, με τον όρο *κυρίαρχος λόγος*, ορίζεται ο συνοχικός τρόπος αναπαράστασης της πραγματικότητας από τις κυρίαρχες ομάδες μιας κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- Αρχάκης, Α. & Β. Τσάκωνα. 2011. *Ταυτότητες, Αφηγήσεις και Γλωσσική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκη.
- Αρχάκης, Α. 2020. *Από τον εθνικό στον μετα-εθνικό λόγο. Μεταναστευτικές ταυτότητες και κριτική εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκη.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. 2003. *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Gal, S., J. Kowalski & E. Moore. 2015. "Rethinking Translation in Feminist NGOs: Rights and Empowerment across Borders." *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 22 (4): 610–35.
- Gal, S. 2018. Registers in Circulation: The Social Organization of Interdiscursivity. *Signs and Society*. Volume 6, Issue 1: *Metasemiosis and Social Life: Essays in Honor of Michael Silverstein*, 1-24. doi:<https://doi.org/10.1086/694551>
- Halliday, M.A.K, & J. Martin. 2004. *Η γλώσσα της επιστήμης*. (Μτφρ.: Γ. Γιαννουλοπούλου) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Lemke, J. L. 1990. Technical Discourse and Technocratic Ideology. Στο J. G. M.A.K. Halliday (Επιμ.), *Learning, Keeping and Using Language: Selected papers from the Eighth World Congress of Applied Linguistics 2*. Amsterdam: Benjamin, 435-460.
- Lutz, W. 1989. *Doublespeak*. New York: Harper & Row.
- Lutz, W. 1996. *The New Doublespeak: Why No One Knows What Anyone's Saying Anymore*. New York: Harper Collins.
- Ξυδόπουλος, Γ. 2005. «Η "διπλή" γλώσσα της επικοινωνίας». Στο Χ. Φραγκονικολόπουλος (επιμ.) *MME, Κοινωνία και Πολιτική: Ρόλος και Λειτουργία στη Σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Σιδέρης, 775-815.

- Ξυδόπουλος, Γ. 2008. «Οι “λέξεις-νυφίτσες” στην υπηρεσία της διαφήμισης», στο Π. Πολίτης (επιμ.) *Ο λόγος της μαζικής επικοινωνίας: Το ελληνικό παράδειγμα*, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Ξυδόπουλος, Γ. 2019. *Λεξικολογία*. (8^η εκδ.) Αθήνα: Πατάκη.
- Silverstein, M. 1992. “*The Uses and Utility of Ideology: Some Reflections.*” *Pragmatics* 2 (3): 311–23.
- Silverstein, M. 1996. “*Indexical Order and the Dialectics of Sociolinguistic Life.*” In *Proceedings of SALSA III*, 226–95. Austin: University of Texas.
- van Dijk, T. A. 1998. *Ideology. A multidisciplinary approach*. London: SAGE Publications.
- van Dijk, T. A. 2001. Critical Discourse Analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton, *The Handbook of Discourse Analysis* (p. 852). Malden, Massachusetts: Blackwell.

Η κανονικοποίηση του ρατσιστικού λόγου μέσα από δημόσιες αφηγήσεις μετανάστευσης

Ειρήνη Σκούρα, Πανεπιστήμιο Πατρών

Οι μετακινήσεις πληθυσμών προς τον δυτικό κόσμο έχουν θέσει τις αφηγήσεις για τη μετανάστευση στο επίκεντρο της δημόσιας σφαίρας. Οι αφηγήσεις αυτές αναδεικνύουν συχνά τις προσωπικές εμπειρίες των μεταναστών/τριών, οι οποίες αξιοποιούνται από θεσμικούς και πολιτικούς φορείς με στόχο την αντίκρουση των αρνητικών αντιλήψεων για τις μεταναστευτικές ομάδες. Πρόσφατες έρευνες υποστηρίζουν ότι ο τρόπος διαμεσολάβησης τέτοιων αφηγήσεων σε αντιρατσιστικές εκστρατείες διεθνών οργανισμών μπορεί υπόρρητα να προωθεί ρατσιστικές θέσεις (βλ. ενδ. Γιαξόγλου & Σπηλιώτη 2023).

Στο πλαίσιο αυτό, στην παρούσα ανακοίνωση εστιάζω στην έννοια της *κανονικοποίησης* (normalisation) του ρατσιστικού λόγου, κατά την οποία οι ρατσιστικές αντιλήψεις διαδίδονται στρατηγικά μέσα από ποικίλα (περι)κείμενα καταλήγοντας να φαίνονται αποδεκτές, λογικές και μη αξιοσημείωτες (Krzyżanowski 2020). Η κανονικοποίηση θα μελετηθεί μέσα από την κριτική ανάλυση αφηγήσεων μετανάστευσης που (ανα)παράγονται σε:

- α) ομιλίες βουλευτών/τριών,
- β) κείμενα φιλανθρωπικών οργανώσεων/ΜΚΟ, και
- γ) ειδησεογραφικά ρεπορτάζ.

Ειδικότερα, θα διερευνηθούν οι *διακειμενικές συσχετίσεις* (Fairclough 1992) των αφηγήσεων στις τρεις αυτές κατηγορίες δεδομένων, δηλαδή οι τρόποι μετασχηματισμού και θεματικής διασύνδεσής τους στο πλαίσιο ζητημάτων όπως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες/τριες και οι διαδικασίες προσαρμογής τους στη χώρα υποδοχής. Η κριτική ανάλυση των αφηγήσεων επιδιώκει να αναδείξει ότι στα εν λόγω δεδομένα η κανονικοποίηση του ρατσιστικού λόγου προκύπτει μέσα από την ταυτόχρονη ενεργοποίηση και διάχυση κοινών ρατσιστικών θεματικών που αναπαριστούν τους/τις μετανάστες/τριες ως θυματοποιημένους/ες ή/και ως επιτυχώς αφομοιωμένους/ες.

Βιβλιογραφία

Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Krzyżanowski, M. 2020. Discursive shifts and the normalisation of racism: imaginaries of immigration, moral panics and the discourse of contemporary right-wing populism. *Social Semiotics*, 30(4), 503-527.

Γιαξόγλου, Κ. & Τ. Σπηλιώτη. 2023. «Η Ευρωπαϊκή Ένωση μας έδωσε ένα νέο ξεκίνημα»: Αφηγηματικές πρακτικές και ρευστός ρατσισμός στην καμπάνια «Η Ευρωπαϊκή Ένωση προστατεύει». Στο Α. Αρχάκης, Ρ. Καραχάλιου & Β. Τσάκωνα (επιμ.), *Ιχνηλατώντας τη Διείσδυση του Ρατσισμού στον Αντιρατσιστικό Λόγο: Μελέτες για τον Ρευστό Ρατσισμό*. Αθήνα: Πεδίο, 259-286.

Διδάσκοντας τα Ελληνικά ως δεύτερη/ξένη γλώσσα: Η περίπτωση της Κίνησης Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/τριών Νόρα Μαυρίδη, Πανεπιστήμιο Πατρών

Δεδομένης της προοδευτικά αυξανόμενης ετερογένειας και πολυπολιτισμικότητας της ελληνικής κοινωνίας ως αποτέλεσμα των προσφυγικών και μεταναστευτικών εισροών, το να μάθουν οι πρόσφυγες/ισσες κι οι μετανάστες/τριες Ελληνικά προβάλλεται συχνά στο δημόσιο λόγο ως αναγκαιότητα και βασική προϋπόθεση για την κοινωνική τους ενσωμάτωση.

Παρόλα αυτά, δεν υφίσταται η παραμικρή επίσημη εκπαιδευτική δομή όπου οι εν λόγω πληθυσμοί να μπορούν να απευθυνθούν για την εκμάθηση της Ελληνικής. Το κενό αυτό αναπληρώνουν συλλογικότητες αλληλέγγυων, προσφέροντάς τους αφιλοκεδώς μαθήματα Ελληνικών. Στην Πάτρα, τον ρόλο αυτό επιτελεί η Κίνηση Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/τριών με το επονομαζόμενο "Σχολείο εν Κινήσει" της.

Διδάσκοντας η ίδια εκεί τα τελευταία δύο χρόνια, στην παρούσα ανακοίνωση καταθέτω την γενικότερη εμπειρία της διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Καταρχάς, σκιαγραφώ το προφίλ των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών/τριών του Σχολείου, για να περάσω στη συνέχεια στον τρόπο κατανομής τους σε τμήματα και την μεθοδολογία της διδακτικής πράξης (διδακτικό υλικό, διδακτική πορεία που ακολουθείται κ.ο.κ.).

Κεντρικό σημείο αναφοράς η έννοια της διαγλωσσικότητας, ιδωμένη τόσο ως προς τα οφέλη που διαπιστώνω πως αποφέρει εντός της τάξης όσο και μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα διαγλωσσικών πρακτικών/αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται στη διάρκεια του μαθήματος.

Τέλος, καταγράφω τις μαρτυρίες δύο μαθητών/τριών μου αναφορικά με το πώς οι μονογλωσσικές αξίες άλλοτε της χώρας καταγωγής κι άλλοτε της χώρας υποδοχής τους καταπατούν καθημερινά τα γλωσσικά - και κατ' επέκταση πολιτισμικά - τους δικαιώματα.